

דגם תשובות לשאלון עברית לבתי ספר ערביים, מועד מיוחד, מס' 14281, קיץ תשפ"ג

התשובות לשאלות בכל הפרקים הן הצעות בלבד. הנבחנים רשאים להשיב על השאלות בדרכם הם. בכל מקרה יש לוודא שהתשובות מבוססות על הטקסט.

פרק ראשון – ספרות (50 נקודות)

חלק א – סיפור (25 נקודות)

על הנבחנים לענות על שאלה אחת מתוך השאלות 1-3.

1. משחק עם מפתח / אידה פינק

א. (1) על הנבחנים להשיב מהי, על פי הסיפור, המשימה שהטילו ההורים על ילדם בן השלוש. (100%)

המשימה היא חיים ומוות. על הילד לשקר כדי לשרוד וכדי להציל את הוריו. הוא נדרש לעכב את הקלגסים הנאצים הצפויים לבוא ולדפוק בדלת, כדי לאפשר לאביו די זמן להסתתר בחדר האמבטיה ולשחק כאילו הוא מחפש את המפתח.

(2) על הנבחנים להשיב מדוע הטילו ההורים משימה כזאת על ילד כה צעיר, וכן על הנבחנים לכתוב בתשובתם סיבה הקשורה במראה החיצוני של הילד וסיבה הקשורה באופיו של הילד, ולבסס את תשובתם על שלושת הקטעים ועל הסיפור כולו. (100%)

הורי הילד הטילו עליו את המשימה משתי סיבות:

לילד יש מראה ארי – פנים עגלגלות ועיניים כחולות – וההורים סבורים שהמראה יכול לגרום לנאצים להאמין לילד. מבחינת אופיו, הילד ממושמע ובעל נכונות גדולה מאוד להשביע את רצון הוריו. הוא משתדל מאוד למלא את המשימה שלו ברצינות רבה (למרות עייפותו הוא מחזיק מעמד). האב משבח אותו: "עשית זאת מצוין", והאם אומרת לו: "עשית זאת נהדר".

ב. על הנבחנים להסביר על פי שלושת הקטעים מה חושב האב על סיכויי ההצלחה של בנו במשימה, ומה חושבת על כך האם. (100%)

מדבריו ומהתנהגותו של האב אפשר ללמוד שהוא חרד מאוד וכי הוא אינו בטוח כי הילד מבין את האמת שמאחורי המשחק, ולכן הוא אינו סומך על בנו שיעמוד במשימה. הוא קורא לו "קטנצ'יק" ומשבח אותו באופן מכני, לא בכנות. כשהילד מהסס לומר "אבא מת" הוא מתמלא חרדה. האם, לעומת זאת, נראית בוטחת בבנה למרות גילו הרך. היא משבחת אותו ואומרת לו שהוא ילד גדול. היא סבורה שהוא מבין את גודל המשימה שהוטלה עליו. היא אומרת לו: "אתה הרי יודע שאם מישהו באמת יצלל בשעות היום, כשאימא בעבודה, הכול יהיה תלוי בך".

ג. על הנבחנים להשיב אם לדעתם הילד מבין את המשמעות האמיתית של המשחק, לנמק את תשובתם ולבסס אותה על שלושת הקטעים ועל הסיפור כולו. (100%)

הילד אינו מבין את המשמעות האמיתית של המשחק. הוא מבצע את המשימה בשמחה, וגם כשקשה לו להגיד "אבא מת" הוא בסופו של דבר עושה את המוטל עליו במשימה. הוא מצהיר שאביו מת ומשליך את עצמו אליו, אך זה רק מפני שהמשחק מפחיד בעיניו ולא המציאות.

תשובה אפשרית נוספת:

הילד מבין הבנה אינסטינקטיבית שאביו בסכנה, ועליו מוטלת המשימה להציל אותו. אף על פי שהוא מבצע את המשימה ברצינות ובשמחה כאילו זה משחק אמיתי, הוא חרד לתגובות האב. הוא שותק כשמבקשים ממנו להגיד "אבא מת" ומשליך את עצמו אל אביו כדי לוודא שהוא עדיין חי.

2. כריתה / סביון ליברכט

- א. על הנבחנים להסביר, על פי שלושת הקטעים, את הקונפליקט המתחולל בנפשו של צבי, ולכתוב כיצד קונפליקט זה בא לידי ביטוי בדבריו ובהתנהגותו. (100%)
- צבי הוא בן הדור השני לשואה, ומעשה הכריתה של אימו גורם לו מצוקה נפשית קשה שמקורה בקונפליקט רגשי. מצד אחד הוא מבין את מעשיה ואת העיוות במחשבותיה של אימו, והוא יודע שזוהי תוצאה של היותה ניצולת שואה. הוא גם יודע שצריך להתמודד עם מוראות השואה ועם תוצאותיה, לזכור ולא לשכוח, ולכן הוא מרגיש מחויבות להגן עליה. בסיפור, אחרי ההלם הראשוני שבעקבותיו הוא בוכה כמו ילד קטן, הוא מנסה להסביר לה בהיגיון את הטעות שלה ולהחזיר אותה למציאות העכשווית: "תדעי לך שלכל הילדים בארץ יש כינים. זאת מכת מדינה". וכשהסבר לא עוזר הוא ממלט אותה מזעמה של זיווה אשתו ומחביא אותה בחדר אחר.
- מצד אחד הוא קולט את הטירוף שבמעשה וצועק עליה: "אימא, אני לא יודע מה תקף אותך. את השתגעת לגמרי הפעם". הוא פחד מן התגובות של אשתו. הוא עומד בין אימו והין אשתו, בין הפטיש לסדן.
- ב. על הנבחנים להשיב מהי התגובה של זיווה, ילידת הארץ, על מעשה ה"כריתה" של הניה, ניצולת השואה. (100%)
- זיווה, ילידת הארץ, שלא גדלה בצל השואה, מגיבה בהיסטריה קיצונית למעשה הכריתה. בחוסר הבנה כלפי אדם שגדל בתנאים לא נורמליים. היא אינה נענית להסברים של בעלה: "תפסיק עם זה! זה לא יעזור לך עכשיו!". היא רואה בהניה מטורפת שמקומה בבית משוגעים: "יש לך אימא לא נורמלית... אתה צריך לקחת אותה לבית משוגעים". היא מחרימה את הניה, רוצה לגרש אותה, להשתיק את הקולות מן העבר ולהרחיק את זיכרון השואה. בעיקר היא רוצה להרחיק את הניה ממירי הנכדה כדי שתחיה חיים חדשים ובריאים בארץ, ולא תחיה בצל השואה: "אני רוצה שלילדה שלי יספרו על סינדרלה ולא על אושוויץ". לשכוח את השואה, לא לזכור אותה ולשמר את זוועותיה.
- ג. על הנבחנים להשיב עם איזו דמות מן הסיפור, צבי או זיווה, הם מזדהים, לנמק את תשובתם ולבסס אותה על הסיפור. (100%)
- אני מזדהה עם דמותה של זיווה, מכיוון שהיא קשורה למציאות, ואינה מאפשרת לפגוע בבתה, גם במחיר של פגיעה בזיכרון השואה. לדעתי, היא אימא מגוננת ודאגנית וממלאת את תפקיד האם בנאמנות.
- הערה:** תתקבל כל תשובה של הנבחנים, ובלבד שהיא מנומקת ומבוססת על הסיפור.

3. נמוך קרוב לרצפה/ יהודית הנדל

- א. על הנבחנים לכתוב מהי האמת שמפתיעה את המספרת (50%), ולהסביר מדוע האמת הזאת מפתיעה אותה (50%), ולבסס את תשובתם על שלושת הקטעים ועל הסיפור כולו.
- המספרת מופתעת לשמוע שאביה לא שכח את אימה הביולוגית, והיא הייתה חסרה לו כל השנים. ההפתעה נגרמה כי כל השנים נהג אביה להסתיא את רגשותיו כלפי אימה, אשתו הראשונה. לאחר נישואיו השניים הוא הפסיק לעלות לקבר אשתו הראשונה ושמר על שתיקה. מותו הקרב מעלה בו געגועים לאשתו הראשונה שאת זיכרונה הדחיק שלושים שנה. געגועים לאישה שמתה והפחד ממותו שלו חושפים את העובדה שהדחיק את רגשותיו כלפי אשתו הראשונה. חשיפת הרגשות מפתיעה את המספרת, והיא מבינה שאביה לא הצליח להתמודד עם מות אשתו הראשונה האהובה במשך שלושים שנה ולא התאבל עליה.
- ב. על הנבחנים להסביר כיצד מעשיה של המספרת המזכרים בקטע III משקפים את השינוי שחל ביחסה לזיכרון אימה, ולבסס את דבריהם על שלושת הקטעים ועל הסיפור כולו. (100%)
- המספרת, כמו אביה, הדחיקה את רגשותיה כלפי אימה: היא לא ביקרה בקבר אימה ולא התאבלה עליה. מות אביה וגילוי האמת על האהבה שהוא חש כלפי אימה חושפים את רגשותיה שלה כלפי אימה ומאפשרים לה לעבור את תהליך האבל ולשמר את זיכרונה של האם. השינוי מעוצב בסיפור באמצעות המוטיב המרכזי: תמונת האם בפתיחת הסיפור ובסיומו. בפתיחה המספרת כותבת: "לא פתחתי אותה והנחתי אותה ככה, עטופה וקשורה באטליה על מדף". בסיום הסיפור נאמר לנו שאחרי שנים שבהן תמונת האם הייתה מוסתרת, המספרת לוקחת אותה לביתה ותולה אותה במקום שאפשר לראות אותה תמיד: "ניקיתי את הזכוכית, נעצתי מסמר ותליתי אותה נמוך, קרוב לרצפה. כיוו שהדלת תמיד פתוחה היא מציצה משם רק מהצד". המספרת מדגישה את העובדה שהאם נראית צעירה בתמונה: "כל יום היא נראית יותר צעירה". מה שמסמל שזיכרון האם נשמר טרי בלב המספרת גם אחרי שנים רבות.

ג. על הנבחנים להשיב מה אפשר, לדעתם, להסיק מן השורה הנתונה מקטע III על היחס של בני האדם למוות ולזיכרון המתים, ולנמק את דעתם. (100%)

הצעה לתשובה:

החיים אצל בני האדם חזקים מן המוות, לכן מטבע הדברים אנשים שוכחים את המתים ונאחזים בחיים ובקיום היום-יומי. המספרת מדחיקה את זיכרון אימה בתחילת הסיפור, ובסופו היא רומזת שבעתיד היא צפויה גם לשכוח את זיכרון אביה.

חלק ב – שירה (25 נקודות)

על הנבחנים לענות על שאלה אחת מבין השאלות 4-6.

4. כתב סתיו / ר' שלמה אבן-גבירול

- א. על הנבחנים לפרט את ציורי הלשון ב**בתים 1-2**, ולהסביר את תרומתם לעיצוב המסר בשיר. ($3 \times 33.3\% = 100\%$)
בבית 1 המשורר מדמה את הסתיו לאומן הכותב "מכתב" בדיו (גשמים) ובעט (ברקים) במו ידיו (כף עביו, העננים). בבית 2 המשורר מהלל את יופיו של המכתב. זהו מעשה אומן מקושט בצבעים יפים: בתכלת וארגמן. המטפורות שבבתים אלה מתארות את כתיבת מכתב האהבה – ירידת הגשמים. תרומתן למסר בשיר הוא בעצם קיומן: המכתב הוא התוצאה של גשמים אלה – הגן הפורח בפרחים בצבעי תכלת וארגמן. בבית 2 המשורר משתמש במטפורה כדי להוסיף לגן צבעוניות, והוא מפרז ביופיו ("לא נתכנו כהם") כדי לשבח את הגן.
ב. על הנבחנים לפרט את ציורי הלשון (הדימויים והמטפורות) ב**בית 3**, ולהסביר את תרומתם לעיצוב המסר בשיר. ($3 \times 33.3\% = 100\%$)

- המשורר מדמה את קשר בין השמיים לאדמה לקשר אהבה בין גבר לאישה. האישה (האדמה) משתוקקת אל הגבר (השחק – השמיים) וחושקת בו. לאות תודה על הגשמים ששלחו לה השמיים והרוו אותה (על המכתב היפה שנשלח לה) היא מתקשטת (מכינה מתנה לשחק) בערוגות פרחים יפהיים (רקמת עלי בדי ערוגות) המתחרים ביופיים של הכוכבים. הנתנה ההדדית בין השחק לאדמה היא פרי האהבה בטבע (הגן, שהוא מצד אחד המכתב ומצד אחר המתנה של האדמה).
ג. על הנבחנים להדגים **צימודים**, וכן את **תפארת הפתיחה** מן השיר, ולהסביר את תרומתם לעיצוב המסר בשיר. ($2 \times 50\% = 100\%$)
צימודים: "לא נתכנו כהם לחושב במחשבו". הצימוד ממחיש את יופיו של המכתב שנכתב ביד אומן.
תפארת הפתיחה: עשירה בהאנשה ובדימויים, ויש בה חריזה פנימית: "וברביביו": "כף עביו". החריזה מבליטה את הדימויים המתארים את מעשה האומנות של כתיבת המכתב.

5. כתיבתך מהדרת / ר' שמואל הנגיד

- א. (1) על הנבחנים לפרש את הדימויים ב**בתים 1-4**, ולהסביר את תרומתם לעיצוב המסר בשיר. ($2 \times 50\% = 100\%$)
בית 1: כתיבתך יפה מאוד ומסודרת כאבני ברקת.
בית 2: השורות ישרות כמו קישוטי רקמה על בגד.
בית 3: השורות נאות כמו פירות התאנה.
בית 4: ריחו של המכתב נעים כמו בושם של כלה.
דימויים אלה נועדו לשבח את כתב ידו היפה והמהודר של בנו.
(2) על הנבחנים להשיב מה דורש שמואל הנגיד מבנו ב**בתים 5-6**, ומה הוא מבטיח לו, אם ימלא את דרישותיו. ($2 \times 50\% = 100\%$)
המשורר דורש מבנו להמשיך להתאמן בכתיבה, ובעיקר להישאר נאמן לדת משה וישראל. הוא מפתה אותו בפרס כספי, אם ישתפר בכתיבתו.
ב. על הנבחנים להשיב מה האב מצהיר בבתי השיר האחרונים, ולהסביר כיצד שתי המטפורות בבתי השיר האלה מעצימות את הרגש המובע בהצהרתו. ($2 \times 50\% = 100\%$)
האב מצהיר על אהבתו העמוקה לבנו. הוא כותב לבנו שמאחורי הדרישות והתוכחות הגלויות במכתב מסתתרת אהבה גדולה אליו. באמצעות שתי מטפורות הוא מבטא את אהבתו העצומה לבנו. הוא כותב לבנו: אתה כתוב וחרות בתוך הכבד שבבטני, ואתה מחובר לליבי כמו לקיר. המטפורה של שני האיברים החיוניים ביותר בגוף האדם – הכבד והלב – מדגישה את עוצמתה של האהבה שהוא מרגיש כלפי בנו. כאילו הוא חלק מיוני מגופו.

ג. על הנבחנים להדגים הגזמה וניגודים מן השיר, ולהסביר את תרומתם לעיצוב המסר בשיר. ($2 \times 50\% = 100\%$)
הגזמה: השוואת שורות המכתב לאבני החושן של הכוהן הגדול או לפירות גן עדן. ריחו של המכתב כמו ריח של כלה מבושמת בשיר השירים. ההגזמה הופכת את כתיבת יהוסף למעשה אומנות מושלם ויוצרת הפתעה והומור בשיר.
ניגודים: תוכחתי: אהבתי; מגולה: מסותרת. הניגודים מדגישים את עומק אהבת האב לבנו.

6. **התקבצו, כי הזמן תמים / ר' שמואל הנגיד**

א. על הנבחנים להסביר, על פי **בתים 1-2**, מדוע לדעת המשורר זהו הזמן המתאים למשתה יין בגן. (100%)
בשני הבתים הראשונים הדובר־השר מזמין את הנוכחים למשתה יין בגן הוורדים הפורח. הוא מונה שתי סיבות לחגיגה: הזמן "תמים", כלומר שלם – זמן שבו היום והלילה שווים באורכם, ויש הרמוניה בעולם. זהו זמן אידיאלי לחגוג. הסיבה השנייה היא שהאביב הגיע. גן הוורדים פורח, הוורדים אדומים ויפים, וזאת סיבה מספקת לשמחה גדולה. שתיית יין מרבה את השמחה בלב.
ב. על הנבחנים להביא **מבתי 3-5** שני דימויים המבוססים על צבעו האדום ועל ריחו הטוב של היין, ולהסביר את תרומתם לעיצוב המסר בשיר. ($4 \times 25\% = 100\%$)

בית 3: צבעו האדום של היין מתקשר לדם (דמי ענב) ולצבעי הוורדים היפים הפורחים בגן האביב.

בתים 4-5: היין האדום דומה בצבעו ובריחו לעלי הכותרת של הוורדים, אשר מדומים לפניה הוורדים־אדומים של נערה יפת תואר ולריח הבושם שהיא מדיפה. הדימויים המקשרים בין יין-ורד-נערה מוסיפים ממד של חושניות לשבחו של משתה היין.

ג. על הנבחנים להדגים את הקישוטים **סימטרייה ופועלי זירוז** מן השיר, ולהסביר את תרומתם לעיצוב המסר בשיר.

($2 \times 50\% = 100\%$)

סימטרייה: בשיר יש תיאום בין חלקים: שוויון בין היום והלילה, יש תיאום בין עלי הוורד אשר "צמחו יחדו ומחברים ומתאימים". יש תיאום גם בפני הנערה המתאחדים עם פניו של אהובה בנשיקה ויוצרים שלמות אחת: "כפני יפת תאר מבשמים / דבקו אלי פנים מאדמים". הסימטרייה קשורה להרמוניה ולתחושה של שלמות בעולם. ההרמוניה הזאת היא סיבה למשתה יין ולשמחה.
פועלי זירוז: המשורר מרבה להשתמש בשיר בפעלים המזרזים את המוזמנים לחגוג: התקבצו, ראו, שתו. ריבוי הפעלים מבליט את הצורך לשמוח וליהנות, ובוודאי להרבות בשתייה, כי אין כמו יין לשמח לבב אנוש.

פרק שני – לשון (50 נקודות)

על הנבחנים לענות על חמש מן השאלות 7-14 (לכל שאלה – 10 נקודות).

שאלה 7 – מספר הפריטים הנכונים – 15

(1)	א. (1) צ-פ-י/ה
(1)	(2) נפעל
(1)	(3) מצפים
(1)	ב. (1) ע-ו-ף
(1)	(2) פעל (קל)
(1)	(3) מתעופפים
(1)	ג. (1) ח-ל-ט
(1)	(2) הופעל
(1)	(3) החלטנו
(1)	ד. (1) י-ע-ד
(1)	(2) פועל
(1)	(3) נועד
(1)	ה. (1) נ-ח-ת
(1)	(2) פעל (קל)
(1)	(3) הנחית

סה"כ – (15) פריטים

שאלה 8 – מספר הפריטים הנכונים – 10

(1)	א. (1) השם יוצא הדופן מבחינת השורש הוא ריצה.
(1)	(2) השורש של שלושת השמות האחרים הוא ר-צ-י/ה
(3)	ב. צורן נטייה: הילוכים, הליכתו, תהלוכות
(1)	צורן גזירה: הליכון
(1)	ג. (1) הידיינות
(1)	(2) נפעל
(1)	ד. (1) ארונית
(1)	(2) נקבה

סה"כ – (10) פריטים

שאלה 9 – מספר הפריטים הנכונים – 10

א.

נחי ל"י/ה	נחי ע"י/ו	נחי פ"י/ו	חסרי פ"נ
(1) (2)	(1) (4)	(1) (3)	(1) (1)
	(1) (5)		

ב.

הפעיל	נפעל	פעל (קל)
(1) (1)	(1) (3)	(1) (2)
	(1) (5)	(1) (4)

סה"כ – (10) פריטים

שאלה 10 – מספר הפריטים הנכונים – 5

- א. ל (1)
- ב. ב (1)
- ג. על (1)
- ד. עם (1)
- ה. ב (1)

סה"כ – (5) פריטים

שאלה 11 – על הנבחנים לבחור בחמישה משפטים בלבד. לכל משפט פריט (1) $\times 5 = (5)$.

- א. ארוכים
- ב. פנויים
- ג. כואבת
- ד. תקפו
- ה. רוב מדינות העולם
- ו. אף (ש)
- ז. צבע
- ח. מואר
- ט. כשנכנסים
- י. צורתם

סה"כ – (5) פריטים

שאלה 12 – מספר הפריטים הנכונים – 7

- א. משפט פשוט: (1) או (3)
- ב. משפט מורכב: (2)
- ג. משפט מחובר: (4)

- (1)
- (1)
- (1)

ב. על הנבחנים לציין ארבעה תפקידים תחביריים בלבד. לכל תפקיד פריט (1) $\times 4 = (4)$.

- המושג – נושא
- מקומות – תיאור
- מתעדות – נושא
- האישיים – לוואי
- השיווק – לוואי

סה"כ – (7) פריטים

שאלה 13 – מספר הפריטים הנכונים – 8

- א. (1) בתקשורת אוהבים ידיעות שמעוררות עניין רב.
- (2) – במשפט המודגש הנושא הוא הכתבים
- במשפט הסתמי המילה אוהבים משמשת גם נושא וגם נושא.
- ב. (1) אם
- (2) תשתפר / יאכלו
- (3) נושא
- (4) מושא

- (1)
- (1)
- (2)
- (1)
- (1)
- (1)
- (1)

סה"כ – (8) פריטים

שאלה 14 – מספר הפריטים הנכונים – 10

(1)

(1)

(1)

(1)

(1)

(1)

(1)

(1)

(1)

סה"כ – (10) פריטים

א. I (1) בשל

II. כדי

III. ואילו

(2) I. סיבה ותוצאה

II. תכלית

III. השוואה

(1)

ב. (1) לוואי

(2) נושא

(3) מושא

(4) תיאור